

Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS

ATHANASIOS RANTOS

28 päivänä lokakuuta 2021¹

Asia C-267/20

**AB Volvo ja
DAF TRUCKS NV**

**vastaan
RM**

(Ennakkoratkaisupyyntö – Audiencia Provincial de León (Leónin maakunnallinen ylioikeus, Espanja))

Ennakkoratkaisupyyntö – SEUT 101 artikla – Direktiivi 2014/104/EU – Jäsenvaltioiden ja Euroopan unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta kansallisen lainsäädännön nojalla nostetut vahingonkorvauskanteet – Kansallinen säännös, jonka mukaan taannehtivalla soveltamisella viitataan seuraamuksen määräämisajankohtaan eikä kanteen nostamisen ajankohtaan – Sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta koskeva vanhentumisaika – Aiheutuneen vahingon määrän määrittäminen – Vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteet

I Johdanto

1. Käsiteltävä asia on jatkoa niille ennakkoratkaisupyyntöille, joita kansalliset tuomioistuimet ovat esittäneet unionin tuomioistuimelle kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta nostettuja vahingonkorvauskanteita koskevan direktiivin 2014/104/EU² tulkinnasta.
2. Nyt käsiteltävä ennakkoratkaisupyyntö koskee SEUT 101 artiklan ja direktiivin 2014/104 10, 17 ja 22 artiklan tulkintaa.
3. Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat AB Volvo ja DAF Trucks NV (jäljempänä vastaajat) ja RM (jäljempänä kantaja) ja jossa on kyse RM:n nostamasta vahingonkorvauskanteesta, jossa vaaditaan sen vahingon korvaamista, joka on aiheutunut Euroopan komission toteamasta SEUT 101 artiklan rikkomisesta, johon tietyt yritykset, mukaan lukien vastaajat, ovat syyllistyneet.

¹ Alkuperäinen kieli: ranska.

² Tietyistä säännöistä, joita sovelletaan jäsenvaltioiden ja Euroopan unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta kansallisen lainsäädännön nojalla nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin, 26.11.2014 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EUVL 2014, L 349, s. 1).

4. Käsiteltävässä asiassa unionin tuomioistuimen on selvennettävä direktiivin 2014/104 ajallista soveltamisalaa, kuten se on ensimmäisen kerran tehnyt tuomioissa Cogeco Communications³ ja Skanska Industrial Solutions ym.⁴ Näin ollen unionin tuomioistuimen ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle käsiteltävässä asiassa antamat vastaukset voivat vaikuttaa unionin alueen kansallisissa tuomioistuimissa parhaillaan vireillä oleviin oikeusriitoihin nostamalla esiin kysymyksen kyseisen direktiivin säännösten ajallisesta soveltamisalasta, etenkin ennen direktiivin voimaantuloa tapahtuneisiin tosiseikkoihin liittyvien vahingonkorvauskanteiden yhteydessä.

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

A Unionin oikeus

1. Asetus (EY) N:o 1/2003

5. Asetuksen (EY) N:o 1/2003⁵ 25 artiklan 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Vanhentumisaika alkaa kulua päivästä, jona rikkominen tapahtui. Jatketun tai uusitun rikkomisen osalta aika alkaa kuitenkin kulua siitä päivästä, jona rikkominen lakkaa.”

6. Kyseisen asetuksen 30 artiklassa, jonka otsikko on ”Päätösten julkistaminen”, säädetään seuraavaa:

”1. Komission on julkaistava päätökset, jotka se tekee 7–10 sekä 23 ja 24 artiklan nojalla.

2. Julkaistaessa mainitaan osapuolten nimet ja päätöksen pääasiallinen sisältö mukaan lukien määrätyt seuraamukset. Siinä on otettava huomioon yritysten oikeutetut edut sen suhteen, ettei niiden liikesalaisuuksia paljasteta.”

2. Direktiivi 2014/104

7. Direktiivin 2014/104 10 artiklassa, jonka otsikko on ”Vanhentumisajat”, säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on tämän artiklan mukaisesti vahvistettava säännöt, joita sovelletaan vahingonkorvauskanteiden nostamista koskeviin vanhentumisaikoihin. Kyseisissä säännöissä on määritettävä, milloin vanhentumisaika alkaa kulua, sen kesto sekä olosuhteet, joiden vallitessa se katkeaa tai keskeytyy.

2. Vanhentumisajat eivät saa alkaa kulua, ennen kuin kilpailuoikeuden rikkominen on päättynyt ja kantajan tiedossa on tai sen tiedossa voidaan kohtuudella olettaa olevan

a) toiminta ja se, että toiminta rikkoo kilpailuoikeutta;

b) se, että kilpailuoikeuden rikkominen on aiheuttanut sille vahinkoa; ja

³ Tuomio 28.3.2019 (C-637/17, EU:C:2019:263; jäljempänä tuomio Cogeco).

⁴ Tuomio 14.3.2019 (C-724/17, EU:C:2019:204).

⁵ [SEUT 101 ja 102] artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annettu neuvoston asetus (EYVL 2003, L 1, s. 1).

c) rikkomiseen syylistynyt.

3. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että vahingonkorvauskanteiden nostamiseen sovellettavat vanhentumisajat ovat vähintään viisi vuotta.

4. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että vanhentumisaika keskeytyy tai, kansallisen oikeuden säännöksistä riippuen, vanhentumisaika katkeaa, jos kilpailuviranomainen käynnistää tutkimuksen tai menettelyn kilpailuoikeuden rikkomisesta, johon vahingonkorvauskanne liittyy. Keskeytyminen saa päättyä aikaisintaan vuosi sen jälkeen, kun rikkomista koskevasta päätöksestä on tullut lopullinen tai menettely on muulla tavoin lopetettu.”

8. Kyseisen direktiivin 17 artiklassa, jonka otsikko on ”Vahingon määrittäminen”, säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, ettei vahingon määrittämisen edellyttämä todistustaakka eikä näyttökynnys tee käytännössä mahdottomaksi tai kohtuuttoman vaikeaksi käyttää oikeutta saada vahingonkorvausta. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kansallisilla tuomioistuimilla on valta arvioida kansallisten menettelyjen mukaisesti vahingon suuruus, jos kantajan todetaan kärsineen vahinkoa mutta vahingon täsmällinen määrittäminen on käytännössä mahdotonta tai kohtuuttoman vaikeaa käytettävissä olevien todisteiden pohjalta.

2. Kun kyse on kartellista, rikkomisen oletetaan aiheuttavan vahinkoa. Rikkomiseen syylistyneellä on oltava oikeus kiistää tämä oletama.

3. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kansallinen kilpailuviranomainen voi vahingonkorvausoikeudenkäynnissä kansallisen tuomioistuimen pyynnöstä avustaa kyseistä kansallista tuomioistuinta vahingon määrittämisessä, jos kyseinen kansallinen kilpailuviranomainen katsoo tällaisen avustamisen tarkoituksenmukaiseksi.”

9. Mainitun direktiivin 21 artiklan, jonka otsikko on ”Saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä”, 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on saatettava tämän direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan viimeistään 27 päivänä joulukuuta 2016. Niiden on viipymättä toimitettava nämä säännökset kirjallisina komissiolle.

Näissä jäsenvaltioiden antamissa säädöksissä on viitattava tähän direktiiviin tai niihin on liitettävä tällainen viittaus, kun ne julkaistaan virallisesti. Jäsenvaltioiden on säädettävä siitä, miten viittaukset tehdään.”

10. Saman direktiivin 22 artiklassa, jonka otsikko on ”Ajallinen soveltaminen”, säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kansallisia säädöksiä, jotka on 21 artiklan nojalla annettu tämän direktiivin aineellisten säännösten noudattamiseksi, ei sovelleta taannehtivasti.

2. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että 21 artiklan nojalla annettuja muita kuin 1 kohdassa tarkoitettuja kansallisia säädöksiä ei sovelleta vahingonkorvauskanteisiin, jotka on nostettu kansallisessa tuomioistuimessa ennen 26 päivää joulukuuta 2014.”

B Espanjan oikeus

11. Kilpailun suojaamisesta 3.7.2007 annetun lain 15/2007⁶ (Ley 15/2007 de Defensa de la Competencia, jäljempänä laki 15/2007) 74 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Kilpailusääntöjen rikkomisesta aiheutuneen vahingon korvaamista koskevan kanteen vanhentumisaika on viisi vuotta.”

12. Lain 15/2007 76 §:n 2 momentissa säädetään seuraavaa:

”Jos kantajan todetaan kärsineen vahinkoa, mutta vahingon täsmällinen määrittäminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa käytettävissä olevien todisteiden pohjalta, tuomioistuimilla on valta arvioida vahingonkorvauksen suuruus.”

13. Kuninkaan asetuksen 9/2017 (Real Decreto-ley 9/2017) ensimmäisessä siirtymäsäännöksessä, jonka otsikko on ”Jäsenvaltioiden ja Euroopan unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta nostettuja vahingonkorvauskanteita koskeva siirtymäjärjestelmä”, säädetään seuraavaa:

”1. Tämän kuninkaan asetuksen 3 §:n säännöksiä ei sovelleta taannehtivasti.

2. Tämän kuninkaan asetuksen 4 §:n säännöksiä sovelletaan vain asetuksen voimaantulon jälkeen vireille pantuihin menettelyihin.”

14. Siviililain (Código Civil) 1902 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Sen, joka toiminnallaan tai laiminlyönnillään tahallisesti tai tuottamuksellisesti aiheuttaa toiselle henkilölle vahinkoa, on korvattava aiheutunut vahinko.”

III Pääasia, ennakkoratkaisukysymykset ja asian käsittelyn vaiheet unionin tuomioistuimessa

15. Kantaja osti vuosina 2006 ja 2007 kolme vastaajien valmistamaa kuorma-autoa.

16. Komissio teki [SEUT] 101 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä 19.7.2016 päätöksen C(2016) 4673 final (Asia AT.39824 – Kuorma-autot) (jäljempänä komission päätös)⁷ ja julkaisi sitä koskevan lehdistötiedotteen (jäljempänä lehdistötiedote).

17. Kyseisessä päätöksessä komissio totesi useiden kansainvälisten kuorma-autonvalmistajien, joihin vastaajat kuuluvat, rikkoneen SEUT 101 artiklaa ja Euroopan talousalueesta (ETA) tehdyn sopimuksen 53 artiklaa niiden sovittua yhtäältä 6–16 tonnia painavien (keskiraskaiden) ja yli 16 tonnia painavien (raskaiden) kuorma-autojen hinnoittelusta ja bruttohintojen korotuksista ETA-alueella ja toisaalta Euro 3–6 -standardien edellyttämien päästövähennystekniikoiden käyttöönoton ajankohdasta ja kustannusten siirtämisestä hintoihin. Rikkominen, johon vastaajat syyllistyivät, tapahtui 17.1.1997–18.1.2011.

⁶ BOE nro 159, 4.7.2007, s. 28848.

⁷ Komission määräämä seuraamus ei myöskään ole lopullinen yhden yrityksen osalta, joka riitautti sen unionin yleisessä tuomioistuimessa vireillä olevan kanteen yhteydessä (11.12.2017 nostettu kanne Scania ym. v. komissio, T-799/17).

18. Kantaja nosti 1.4.2018 vastaajia vastaan kanteen Juzgado de lo Mercantil de Leónissa (Leónin kauppatuomioistuim, Espanja). Kanteessaan kantaja vaatii sen vahingon korvaamista, jota se väittää itselleen aiheutuneen kyseessä olevien kahden yrityksen kilpailunvastaisista menettelyistä. Mainittu kanne perustuu ensisijaisesti lain 15/2007, sellaisena kuin se on muutettuna direktiivin 2014/104 kansallisen lainsäädännön osaksi saattamisen jälkeen, asian kannalta merkityksellisiin säännöksiin ja toissijaisesti siviililain 1902 §:ään, jossa säädetään sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausvastuuta koskevasta yleisestä järjestelmästä. Kanteessa vaaditaan vastaajilta korvausta vahingosta, ja se nostettiin komission tehtyä SEUT 101 artiklan rikkomisen toteamista koskevan lopullisen päätöksen (ns. korvausvastuuta koskeva follow on -kanne).

19. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin Juzgado de lo Mercantil de León hyväksyi 15.10.2019 antamallaan tuomiolla vahingonkorvauskanteen osittain ja määräsi vastaajat maksamaan kantajalle vahingonkorvauksena 15 prosenttia ajoneuvojen ostohinnasta laillisine korkoineen mutta ei kuitenkaan velvoittanut kyseisiä yhtiöitä korvaamaan kantajan oikeudenkäyntikuluja. Tarkemmin sanoen kyseinen tuomioistuin hylkäsi väitteen vastaajien nostaman kanteen vanhentumisesta erityisesti sillä perusteella, että lain 15/2007 74 §:n 1 momentissa, jolla saatetaan direktiivin 2014/104 10 artiklan 3 kohta osaksi kansallista lainsäädäntöä, säädettyä viiden vuoden vanhentumisaikaa voidaan soveltaa. Mainittu tuomioistuin sovelsi lisäksi kyseisen direktiivin 17 artiklan 2 kohdassa, joka saatettiin osaksi kansallista lainsäädäntöä lain 15/2007 76 §:n 3 momentilla, säädettyä olettaen, jonka mukaan rikkomisen oletetaan aiheuttavan vahinkoa, kun kyse on kartellista, ja käytti mainitun direktiivin 17 artiklan 1 kohdassa, joka saatettiin osaksi kansallista lainsäädäntöä lain 15/2007 76 §:n 2 momentilla, säädettyä vahingon arviointia koskevaa valtaa sillä perusteella, että kyseiset kaksi säännöstä ovat luonteeltaan menettelysäännöksiä todistustaakkaa koskevaa sääntelyä sovellettaessa.

20. Vastaajat valittivat tuomiosta Audiencia Provincial de Leóniin (Leónin maakunnallinen ylioikeus, Espanja) ja väittivät kanteen kuuluvan Espanjan siviililain 1902 §:ssä säädettyyn sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta koskevaan yleiseen järjestelmään, jonka mukaan kyseisen pykälän nojalla nostettuihin kanteisiin sovelletaan mainitun lain 1968 §:n 2 momentissa säädettyä yhden vuoden vanhentumisaikaa. Vastaajien mukaan kyseinen määräaika alkoi kulua lehdistötiedotteen julkaisemisesta 19.7.2016 ja on siis umpeutunut, koska vahingonkorvausvaatimus esitettiin 1.4.2018. Vastaajat katsovat myös, ettei komission päätöksessä kuvatussa menettelyssä ja kantajan ostamien kuorma-autojen hinnankorotuksen välisestä syy-yhteydestä ole näyttöä ja että kun otetaan huomioon, että siviililain 1902 §:ää voidaan soveltaa kanteeseen, vaatimus on hylättävä, jos kantaja ei pysty näyttämään toteen aiheutunutta vahinkoa.

21. Tässä tilanteessa Audiencia Provincial de León on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko SEUT 101 artiklaa ja tehokkuusperiaatetta tulkittava siten, että ne ovat esteenä sellaiselle kansallisen säännöksen tulkinnalle, jonka mukaan vahingonkorvauskanteen nostamista koskevaa viiden vuoden vanhentumisaikaa, josta säädetään direktiivin [2014/104] 10 artiklassa, ja vahingon arviointia koskevaa direktiivin 17 artiklaa ei sovelleta taannehtivasti ja jonka mukaan taannehtivalla soveltamisella viitataan seuraamuksen määräämisajankohtaan eikä kanteen nostamisen ajankohtaan?

- 2) Onko direktiivin 2014/104 22 artiklan 2 kohtaa ja taannehtivan soveltamisen käsitettä tulkittava siten, että direktiivin 10 artiklaa sovelletaan pääasiassa nostetun kaltaiseen kanteeseen, jossa, vaikka se nostettiin direktiivin ja täytäntöönpanosäännöksen voimaantulon jälkeen, viitataan näiden voimaantuloa aikaisempiin tosiseikkoihin tai seuraamuksiin?
- 3) Onko direktiivin 2014/104 17 artiklaa, joka koskee vahingon arviointia tuomioistuimessa, tulkittava lain 15/2007 76 §:n kaltaista säännöstä sovellettaessa siten, että se on luonteeltaan menettelysääntö, jota voidaan soveltaa pääasiaan, jossa kanne on nostettu kansallisen täytäntöönpanosäännöksen voimaantulon jälkeen?”

22. Unionin tuomioistuimessa vireillä olevassa ennakkoratkaisumenettelyssä kirjallisia huomautuksia ovat esittäneet kantaja, vastaajat, Espanjan ja Viron hallitukset sekä komissio. Kaikki nämä osapuolet Viron hallitusta lukuun ottamatta ovat myös vastanneet asetetussa määräajassa kirjallisesti kysymyksiin, jotka unionin tuomioistuin esitti niille unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 61 artiklan 1 kohdan mukaisesti.

IV Asian arviointi

A Alustavat huomautukset

23. Nyt käsiteltävä asia (ns. kuorma-autoasia) nostaa esille monimutkaisia ja arkaluonteisia oikeudellisia kysymyksiä, jotka koskevat direktiivin 2014/104 tiettyjen säännösten ajallista soveltamista vahingonkorvauskanteeseen, joka kylläkin nostettiin kyseisen direktiivin ja kansallisten täytäntöönpanosäännösten voimaantulon jälkeen mutta joka koskee ennen sekä mainitun direktiivin että kyseisten kansallisten täytäntöönpanosäännösten voimaantuloa päättynyttä rikkomista.

24. On muistettava, että vahingonkorvauskanteen nostamisen taustalla oleva SEUT 101 artiklan rikkominen tapahtui vuosina 1997–2011. Komissio teki 19.7.2016 sitä koskevan päätöksen. Kyseisestä päätöksestä julkaistiin 6.4.2017 ei-luottamuksellinen versio ja tiivistelmä.

25. Huomautan direktiivin 2014/104 osalta, että se tuli voimaan 26.12.2014 ja että määräaika sen saattamiselle osaksi kansallista lainsäädäntöä päättyi 31.12.2016. Kyseinen direktiivi saatettiin vuorostaan 26.5.2017 osaksi Espanjan lainsäädäntöä.

26. Vahingonkorvauskanne puolestaan nostettiin direktiiviin 2014/104 perustuvien kansallisten säännösten voimaantulon jälkeen eli 1.4.2018.

27. On myös todettava, että Espanjan kuningaskunta saattoi direktiivin 2014/104 osaksi kansallista lainsäädäntöä kuninkaan asetuksella 9/2017. Tämän kuninkaan asetuksen 3 ja 4 §:ssä säilytettiin aineellisten ja menettelysäännösten välinen ero. Mainitun kuninkaan asetuksen 3 §:llä pannaan täytäntöön direktiivin 2014/104 aineelliset säännökset (mukaan lukien vanhentumisaikoja ja vahingon määrittämistä koskevat säännökset, joista edelliset sisältyvät kyseisen direktiivin 10 artiklaan ja jälkimmäiset sen 17 artiklan 1 kohtaan) lakiin 15/2007 tehdyillä muutoksilla (kyseisen lain uudet 74 ja 76 §). Kuninkaan asetuksen 9/2017 4 §:llä pannaan täytäntöön direktiivin 2014/104 menettelysäännökset siviiliprosessilakiin (Ley de Enjuiciamiento Civil) tehdyillä muutoksilla.

28. Nyt käsiteltävän asian riidanalaiset kohdat koskevat siten yhtäältä kantajan nostaman kanteen vanhentumiseen sovellettavaa oikeudellista järjestelmää (ja erityisesti vanhentumisajan kestoa ja alkamispäivää) ja toisaalta aiheutuneen vahingon arviointia ja määrittämistä.

29. Ehdotan, että ensisijaisesti vastataan toiseen ja kolmanteen kysymykseen, kun otetaan huomioon, että ne koskevat tässä asiayhteydessä erityislakina pidettävästä direktiivistä 2014/104 johtuvia jäsenvaltioiden velvoitteita, ja sen jälkeen ensimmäiseen kysymykseen, joka koskee jäsenvaltioille primäärioikeuden periaatteiden nojalla kuuluvia velvoitteita ja jonka selvittämisellä on merkitystä ainoastaan, jos kyseessä olevaa velvoitetta ei voida johtaa kyseisen direktiivin yksityiskohtaisemmista säännöksistä.

B Toinen ja kolmas ennakkoratkaisukysymys

30. Kansallinen tuomioistuin pohtii toisessa ja kolmannessa ennakkoratkaisukysymyksessään direktiivin 2014/104 10 ja 17 artiklan ajallista soveltamista direktiivin 22 artiklassa tarkoitetulla tavalla kantajan vastaajia vastaan nostamaan vahingonkorvauskanteeseen sekä sitä, ovatko kyseisestä direktiivistä johtuvat säännöt aineellisia vai menettelysääntöjä.

31. Kun otetaan huomioon, että nämä kaksi kysymystä liittyvät läheisesti toisiinsa, niitä on mielestäni tarkasteltava yhdessä. On nimittäin niin, että vain näiden kysymysten yhteisen tarkastelun päätteeksi voidaan kumpaankin niistä antaa hyödyllinen vastaus.

1. Direktiivin 2014/104 22 artiklan 1 kohdassa säädetyn taannehtivan vaikutuksen tulkinta ja kyseisen direktiivin aineellisten säännösten ajallinen soveltaminen

32. Direktiivin 2014/104 22 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että kansallisia säädöksiä, jotka on 21 artiklan nojalla annettu mainitun direktiivin aineellisten säännösten noudattamiseksi, ei sovelleta taannehtivasti.

33. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on epävarma kyseisessä säännöksessä käytetyn adverbien ”taannehtivasti” tulkinnasta. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee erityisesti, viitataanko taannehtivalla vaikutuksella ensinnäkin ajankohtaan, jolloin kilpailuoikeutta rikottiin kartellilla, toiseksi komission määräämän seuraamuksen ajankohtaan vaiko kolmanneksi mahdollisesti vahingonkorvauskanteen nostamisajankohtaan.

34. Muistutan, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan uutta oikeussääntöä sovelletaan sen toimen voimaantulosta lukien, jossa siitä säädetään, ja vaikka tätä sääntöä ei sovelleta aikaisemman lainsäädännön soveltamisaikana syntyneisiin ja lopullisiksi tulleeisiin oikeudellisiin tilanteisiin, sitä sovelletaan näiden tilanteiden tuleviin vaikutuksiin samoin kuin uusiin oikeudellisiin tilanteisiin (oikeudellisten toimien taannehtivuuskiellon periaate).⁸ Toisin on vain, jos uuteen sääntöön liittyy erityisiä säännöksiä, joissa nimenomaisesti vahvistetaan sen ajallista soveltamista koskevat edellytykset.⁹

⁸ Ks. tuomio 14.4.1970, Brock (68/69, EU:C:1970:24, 7 kohta) ja tuomio 10.7.1986, Licata v. TSK (270/84, EU:C:1986:304, 31 kohta).

⁹ Tuomio 16.12.2010, Stichting Natuur en Milieu ym. (C-266/09, EU:C:2010:779, 32 kohta); tuomio 26.3.2015, komissio v. Moravia Gas Storage (C-596/13 P, EU:C:2015:203, 32 kohta) ja tuomio 15.1.2019, E.B. (C-258/17, EU:C:2019:17, 50 kohta).

35. Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee myös, että unionin oikeuden aineellisia sääntöjä on oikeusvarmuuden ja luottamuksensuojan periaatteiden noudattamisen takaamiseksi tulkittava siten, että ne koskevat ennen niiden voimaantuloa päätyneitä tilanteita ainoastaan siltä osin kuin näiden sääntöjen sanamuodosta, tarkoituksesta tai systematiikasta käy selvästi ilmi, että niille on annettava tällainen vaikutus.¹⁰

36. Direktiiviin 2014/104 sisältyy kuitenkin sen ajallista soveltamista koskevia erityissäännöksiä. Kyseisen direktiivin ajallisesta soveltamisesta säädetään siten sen 22 artiklassa, jossa tehdyn erottelun mukaan aineellisia säännöksiä ei sovelleta taannehtivasti,¹¹ ja ”muita kuin [kyseisen 22 artiklan] 1 kohdassa tarkoitettuja – – säädöksiä” (jäljempänä menettelysäännökset) puolestaan sovelletaan sellaisten kanteiden yhteydessä, jotka on nostettu mainitun direktiivin voimaantulon (eli 26.12.2014) jälkeen.¹²

37. Näin ollen direktiivin 2014/104 22 artiklan 1 kohdan sanamuodosta ilmenee unionin tuomioistuimen vahvistama yleinen periaate, jonka mukaan menettelysääntöjä katsotaan yleensä voitavan soveltaa kaikkiin niiden voimaantulohetkellä vireillä oleviin asioihin, toisin kuin aineellisia sääntöjä, joiden ei yleensä tulkita lähtökohtaisesti koskevan ennen niiden voimaantuloa ”päätyneitä” tai ”toteutuneita” tilanteita.¹³

38. Seuraavaksi on siis tutkittava ajankohtaa, jolloin oikeudellinen tilanne päättyi ns. kuorma-autoasiassa, ja tarkemmin ottaen sitä, päättyikö se ennen direktiivin 2014/104 voimaantuloa ja sen kansallisen lainsäädännön osaksi saattamiselle asetetun määräajan päättymistä vai niiden jälkeen.

39. Huomautan tältä osin, että tuomioissa Cogeco ja Skanska Industrial Solutions ym.¹⁴ unionin tuomioistuin katsoi, että direktiiviä 2014/104 ei sovellettu ajallisesti ennen kyseisen direktiivin antamista ja voimaantuloa ilmenneisiin ”tosiseikkoihin”, täsmentämättä kuitenkaan, koskiko tämä viittaus pelkästään rikkomista, vai otettiin siinä huomioon myös kilpailuviranomaisten tekemä päätös ja vahingonkorvauskanne. Muistutan, että toisin kuin edellä mainituissa asioissa, joissa vahingonkorvauskanteet nostettiin ennen direktiivin 2014/104 voimaantuloa, käsiteltävässä asiassa vahingonkorvauskanne nostettiin kyseisen direktiivin voimaantulon jälkeen ja mainitun direktiivin kansallisen lainsäädännön osaksi saattamisesta annetun lain 15/2007 perusteella.¹⁵

40. Vastaja väittää, että määritettäessä siihen vahinkoon sovellettavia aineellisia sääntöjä, jota kilpailusoikeuden rikkomisesta väitetään aiheutuneen, tilanteen päättymisajankohta on mainitun vahingon aiheutumisaikajako, toisin sanoen se ajankohta, jolloin kantaja todetun kilpailusääntöjen rikkomisajanjakson aikana osti kyseessä olevat kuorma-autot.

¹⁰ Ks. tuomio 24.3.2011, ISD Polska ym. v. komissio (C-369/09 P, EU:C:2011:175, 98 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen) ja tuomio 11.12.2008, komissio v. Freistaat Sachsen (C-334/07 P, EU:C:2008:709, 44 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

¹¹ Ks. direktiivin 2014/104 22 artiklan 1 kohta.

¹² Ks. direktiivin 2014/104 22 artiklan 2 kohta.

¹³ Ks. tuomio 24.3.2011, ISD Polska ym. v. komissio (C-369/09 P, EU:C:2011:175, 98 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen) ja tuomio 11.12.2008, komissio v. Freistaat Sachsen (C-334/07 P, EU:C:2008:709, 44 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

¹⁴ Tuomio 14.3.2019 (C-724/17, EU:C:2019:204).

¹⁵ Kuten tämän ratkaisuehdotuksen 23 kohdassa lisäksi mainitaan, ns. kuorma-autoasiaa koskeva komission päätös tehtiin direktiivin 2014/104 voimaantulon jälkeen mutta ennen sen kansallisen lainsäädännön osaksi saattamiselle asetettua määräpäivää, kun taas komission päätöksen tiivistelmän julkaiseminen Euroopan unionin virallisessa lehdessä ja komission päätöksen ei-luottamuksellisen version julkaiseminen komission kilpailun pääosaston internetsivustolla tapahtuivat mainitun direktiivin kansallisen lainsäädännön osaksi saattamiselle asetetun määräpäivän jälkeen mutta ennen kuin se saatettiin osaksi Espanjan kansallista lainsäädäntöä lailla 15/2007.

41. Kantaja puolestaan väittää, että hänen oikeudellinen tilanteensa päättyi silloin, kun vahingonkorvauskanne nostettiin. Siten direktiiviä 2014/104 sovelletaan kantajan mukaan kokonaisuudessaan, eikä kysymys taannehtivuudesta nouse esiin.

42. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin puolestaan pohtii myös mahdollisuutta ottaa huomioon oikeudellisen tilanteen päättymisajankohdan vahvistamista koskeva kolmas ajallinen kiintopiste eli kilpailuoikeuden rikkomisesta määrättävän seuraamuksen ajankohta.

43. Huomautan aluksi, että direktiivin 2014/104 22 artiklan sanamuoto herättää epäilyjä kyseisen direktiivin tiettyjen säännösten ajallisen soveltamisalan osalta. Tarkemmin ottaen kyseisessä artiklassa ei yksilöidä, mitkä mainitun direktiivin säännöksistä ovat luonteeltaan aineellisia ja mitkä menettelysäännöksiä. Aineellisten säännösten taannehtivaa soveltamista koskevan kiellon ulottuvuudesta ei myöskään ole säädetty riittävän selvästi. Tämä on johtanut siihen, että jäsenvaltiot noudattavat erilaisia lähestymistapoja saattaessaan saman direktiivin osaksi kansallista lainsäädäntöä, mikä uhkaa vaarantaa sekä unionin kilpailuoikeuden johdonmukaisen soveltamisen¹⁶ että oikeusvarmuutta koskevan vaatimuksen.¹⁷

44. Katson lisäksi kantajan tulkinnan hyväksymisen johtavan siihen, että aineellisia säännöksiä, joilla ei unionin lainsäätäjän mukaan ole taannehtivaa vaikutusta, sovellettaisiin taannehtivasti. Näin aiheutuva tilanne vaarantaisi direktiivin 2014/104 22 artiklan 1 kohdassa asetetun ennustettavuutta ja yhdenmukaisuutta koskevan tavoitteen. Tällainen tulkinta saattaisi kuitenkin johtaa siihen, että nostetaan kanteita, jotka ovat jo vanhentuneet ennen kansallisen täytäntöönpanosäännöksen voimaantuloa.¹⁸

45. Komission määräämän seuraamuksen ajankohtaa koskevan arviointiperusteen osalta myönnän, että kun otetaan huomioon, että käsiteltävä asia liittyy kilpailuoikeuden yksityisoikeudelliseen täytäntöönpanoon (private enforcement) ja että se tarkemmin ottaen koskee kilpailuviranomaisen toteaman kilpailuoikeuden rikkomisen johdosta nostettua vahingonkorvauskannetta (ns. korvausvastuuta koskeva follow on -kanne), voitaisiin myös pohtia, pitäisikö oikeudellisen tilanteen päättymisajankohdan vahvistamisessa huomioon otettavan arviointiperusteen liittyä pikemminkin rikkomisen toteamista koskevan komission päätöksen tekemiseen. Ns. korvausvastuuta koskevien follow on -kanteiden yhteydessä vahinkoa kärsineen osapuolen tilanne ei nimittäin pelkästään liity siihen, että kilpailuviranomainen toteaa rikkomisen, vaan riippuu olennaisesti siitä, ja rikkomisen toteaminen on ratkaisevan tärkeä edeltävä vaihe, jotta vahinkoa kärsinyt osapuoli voi käyttää oikeuttaan korvauksen saamiseen.

46. Huomautan tältä osin, että oikeudellisen tilanteen päättymisajankohdan vahvistaminen käyttämällä kiintopisteenä pelkästään vahingon aiheutumisaikajankohtaa tai rikkomisaikajankohtaa on varmasti tarkoituksenmukainen lähestymistapa SEUT 101 artiklan julkisoikeudellisen täytäntöönpanon (public enforcement) yhteydessä, kuten asetuksen N:o 1/2003 25 artiklasta ilmenee, tai nostettaessa vahingonkorvauskanne kansallisissa tuomioistuimissa riippumatta siitä, onko kilpailuviranomainen tehnyt kilpailusääntöjen rikkomisen toteamista koskevan päätöksen (ns. stand-alone actions), mutta on mahdollista, että kyseinen lähestymistapa jää ns.

¹⁶ Ks. direktiivin 2014/104 34 perustelukappale.

¹⁷ Huomautan tältä osin, että kysymys direktiivin 2014/104 10 artiklassa säädettyjen uusien vanhentumissääntöjen ajallisesta soveltamisesta on oivallinen esimerkki tästä ongelmasta, kun otetaan huomioon erilaiset lähestymistavat, joita jäsenvaltiot noudattavat kansallisen lainsäädännön osaksi saattamisessa.

¹⁸ Ks. julkisasiamies Kokottin ratkaisuehdotus Cogeco Communications (C-637/17, EU:C:2019:32, 63 kohta).

korvausvastuuta koskevien follow on -kanteiden käsitteellisen ja asiayhteyttä koskevan kehysten ulkopuolelle, koska kyseiset kanteet edellyttävät kilpailuviranomaisen tekemää päätöstä, jota käytetään niiden perusteena.

47. Vaikka edellä esitetty argumentti vaikuttaakin järkevältä, sitä ei voida hyväksyä.

48. On ensinnäkin huomautettava, että yleinen taannehtivuuskiellon periaate on oikeusvarmuuden periaatteen välitön seuraus. Oikeusvarmuuden periaatetta koskevan vaatimuksen tarkoituksena on erityisesti taata, että henkilöille, joihin sovelletaan unionin oikeutta, ei aiheudu vahinkoa lainsäädännöstä, joka ei ole ”selkeää ja ennustettavaa”.¹⁹ Niiden seuraamusten tavoin, joista unionin kilpailuoikeudessa määrätään SEUT 101 artiklan julkisoikeudellisen täytäntöönpanon yhteydessä, vahingonkorvauskanteisiin liittyvien uusien aineellisten säännösten taannehtivuuskiellon tarkoituksena on varmistaa, että rikkomuksen tekijä voi ennakoita komission lainvastaisesta toimesta määräämät seuraamukset ja erityisesti vastuunsa mahdollisen ulottuvuuden rikkomisajankohtana voimassa olevien aineellisten säännösten nojalla. Tästä seuraa, että direktiivin 2014/104 22 artiklan 1 kohta heijastaa unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä, kun siinä taataan oikeussubjektien osalta niiden aineellisten sääntöjen ennakoitavuus, joissa määritetään korvausvastuu kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta aiheutuneista vahingoista, ja kielletään siten sen aineellisten säännösten soveltaminen taannehtivasti.²⁰

49. Kilpailuoikeuden rikkomisen vuoksi nostettujen vahingonkorvauskanteiden alalla merkityksellinen tosiseikkatilanne sen määrittämiseksi, miten sovelletaan ajallisesti niitä kansallisia säännöksiä, jotka on annettu sopimussuhteen ulkopuolisen vastuun syntymisen määrittämistä koskevien direktiivin 2014/104 aineellisten säännösten noudattamiseksi, on niiden vastuuseen liittyvien edellytysten syntymiseen johtaneiden tosiseikkojen ilmeneminen, jotka käsiteltävässä asiassa tapahtuivat ennen kansallisen täytäntöönpanolainsäädännön voimaantuloa. Ns. korvausvastuuta koskevien follow on -kanteiden yhteydessä on tarkemmin ottaen todettava, että vaikka tietyt käsiteltävässä asiassa kyseessä olevan kaltaiseen kartellin osallistuneet yritykset saattoivat tosin ennakoita oman menettelynsä rikkovan kilpailuoikeutta ja kilpailuviranomaisen voivan määrätä siitä rangaistuksen ja sen voivan mahdollisesti johtaa vahinkoa kärsineen osapuolen esittämään vahingonkorvausvaatimukseen, on kuitenkin niin, että kyseisiin kanteisiin on sovellettava rikkomisen tekoajankohtana voimassa olevia aineellisia säännöksiä. Tämä näkökanta vahvistetaan lisäksi sekä direktiivissä 2014/104²¹ että unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä, jonka mukaan on niin, että jos asiasta ei ole annettu unionin lainsäädäntöä, vahingonkorvauskanteisiin sovelletaan kansallisia sääntöjä ja jäsenvaltioiden menettelyjä.²² Korostan kuitenkin, että tämä ei vaaranna vahinkoa kärsineiden osapuolten oikeutta saada korvausta aiheutuneesta vahingosta. Kuten edellä tämän ratkaisuehdotuksen 93 ja 94 kohdassa selitettiin, viimeksi mainittu oikeus taataan unionin primäärioikeudessa ja erityisesti SEUT 101 artiklaa koskevalla tehokkuusperiaatteella.

50. On toiseksi todettava, että ottamalla huomioon rikkomisajankohta, joka on selkeä, objektiivinen ja todennettavissa oleva arviointiperuste, voidaan myös varmistaa direktiivin 2014/104 aineellisten säännösten yhdenmukainen soveltaminen, ja se on yksi kyseisen direktiivin perustavoitteista.²³

¹⁹ Tuomio 12.11.1981, Meridionale Industria Salumi ym. (212/80–217/80, EU:C:1981:270, 10 kohta).

²⁰ Ks. tuomio 14.2.2012, Toshiba Corporation ym. (C-17/10, EU:C:2012:72, 50 ja 51 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

²¹ Ks. direktiivin 2014/104 11 perustelukappale.

²² Ks. tuomio 20.9.2001, Courage ja Crehan (C-453/99, EU:C:2001:465, 31 kohta).

²³ Ks. direktiivin 2014/104 34 perustelukappale.

51. On kolmanneksi myös huomattava, että saattaessaan direktiivin 2014/104 osaksi kansallista lainsäädäntöä merkittävä osa jäsenvaltioista näyttää jokseenkin nimenomaisesti hyväksyneen sen, että kyseisen direktiivin aineellisia säännöksiä ei sovelleta pääasiassa kyseessä olevan kaltaisiin tilanteisiin, joissa rikkomisesta aiheutunut vahinko ilmeni ennen mainitun direktiivin kansallisen lainsäädännön osaksi saattamiselle asetettua määräaikaa tai saman direktiivin kansallisen täytäntöönpanosäännöksen voimaantuloa. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että Espanjan lainsäätäjät ovat valinnut tällaisen mallin säätäessään, että menettelysäännöksiä sovelletaan yksinomaan direktiivin 2014/104 kansallisen lainsäädännön osaksi saattamisesta annetun kuninkaan asetuksen voimaantulon jälkeen (eli 27.5.2017 alkaen) vireille pantuihin menettelyihin, mutta aineellisia säännöksiä ei sovelleta taannehtivasti eli ennen direktiivin 2014/104 kansallisen lainsäädännön osaksi saattamista ilmenneisiin tosiseikkoihin. Komissio ei ole myöskään kyseenalaistanut tällaista lähestymistapaa kyseisen direktiivin täytäntöönpanoa koskevassa kertomuksessaan.²⁴

52. Edellä esitetyn perusteella katson, että vaikka direktiivin 2014/104 menettelysäännöksiä on sovellettava pääasiaan, aineellisiksi katsotuilla säännöksillä ei ole taannehtivaa vaikutusta, eikä niitä sovelleta.

2. Direktiivin 2014/104 22 artiklan aineellisten ja menettelysäännösten määrittäminen

53. Muistutan, että toinen ja kolmas kysymys koskevat jäsenvaltioille direktiivin 2014/104 22 artiklan nojalla kuuluvia velvoitteita, jotka liittyvät niiden kyseisen direktiivin säännösten ajalliseen soveltamiseen, joissa käsitellään vanhentumisaikoja (10 artikla), kansallisten tuomioistuinten valtaa arvioida vahingon suuruus (17 artiklan 1 kohta) ja kumottavissa olevaa olettamaa kartellien aiheuttamasta vahingosta (17 artiklan 2 kohta).

54. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii siten, ovatko edellä mainitut säännökset kyseisen direktiivin 22 artiklassa tarkoitettuja aineellisia säännöksiä ja sovelletaanko niitä pääasiassa kyseessä olevan kaltaiseen vahingonkorvauskanteeseen.

a) Jäsenvaltioiden liikkumavara direktiivin 2014/104 aineellisten ja menettelysäännösten määrittelyssä

55. On aluksi ratkaistava, voivatko jäsenvaltiot vapaasti luokitella aineellisiksi tai menettelysäännöksi ne säännöt, joita ne ottavat käyttöön varmistaakseen direktiivin 2014/104 saattamisen osaksi kansallista lainsäädäntöä.

56. Espanjan ja Viron hallitukset katsovat, että tähän kysymykseen on vastattava myöntävästi. Nämä hallitukset väittävät, että niin kauan kuin kysymystä vahingonkorvauskanteiden vanhentumisajasta ei ollut täysimääräisesti yhdenmukaistettu unionin oikeuden tasolla, kyseiseen vanhentumiseen sovellettavat säännökset voitiin kansallisessa oikeusjärjestyksessä vapaasti luokitella joko aineellisiksi tai menettelysäännöiksi.

57. Viron hallitus väittää myös, että jäsenvaltioilla on menettelyllisen itsemääräämisoikeutensa nojalla direktiivin 2014/104 täytäntöönpanoon liittyvää liikkumavaraa, joka unionin tuomioistuimen on otettava huomioon edellyttäen, että jäsenvaltio puolestaan noudattaa

²⁴ Ks. komission 14.12.2020 antama kertomus vahingonkorvauskanteista annetun direktiivin täytäntöönpanosta (Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the implementation of Directive 2014/104/EU of the European Parliament and of the Council of 26 November 2014 on certain rules governing actions for damages under national law for infringements of the competition law provisions of the Member States and of the European Union).

vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteita. Kyseisen hallituksen mukaan säännön määrittäminen aineelliseksi tai menettelysäännöksi kyseisen direktiivin voimaantulon jälkeen tarkoittaa kohtuutonta puuttumista jäsenvaltioiden menettelylliseen itsemääräämisoikeuteen.

58. Komissio ja toinen vastaajista sitä vastoin katsovat, että sitä, mitkä direktiivin 2014/104 säännökset ovat aineellisia ja mitkä eivät, on arvioitava unionin oikeuden eikä sovellettavan kansallisen oikeuden vaatimusten kannalta.

59. Yhdyn tähän jälkimmäiseen näkemykseen.

60. On ensinnäkin todettava, että vaikka direktiivin 2014/104 22 artiklassa ei määritellä, mitkä säännökset ovat aineellisia ja mitkä menettelysäännöksiä, kyseisessä artiklassa on nimenomaisesti mainittu ”tämän direktiivin aineellisten säännösten” noudattaminen, mikä näyttää viittaavan siihen, että kyseisten säännösten luonne on unionin oikeuden alaan kuuluva erityiskysymys.

61. Huomautan toiseksi, että direktiivin 2014/104 päätavoitteisiin kuuluvat unionin kilpailuoikeuden yhtenäinen soveltaminen, vahingonkorvauskanteiden vaikutuksen tehostaminen tällä alalla sekä SEUT 101 ja SEUT 102 artiklan tehokkaan ja johdonmukaisen soveltamisen varmistaminen.²⁵ Tällaisen harkintavallan jättäminen jäsenvaltioille voisi kuitenkin vaarantaa kyseisen direktiivin säännösten johdonmukaisen ja yhtenäisen soveltamisen eri kansallisissa oikeusjärjestyksissä, mikä on vastoin edellä mainittuja tavoitteita. Jos sen sijaan katsotaan, että unionin oikeudessa on määritettävä, mitkä mainitun direktiivin säännöksistä ovat aineellisia ja mitkä eivät, voidaan lisätä oikeusvarmuutta ja estää ja ehkäistä se, että henkilöt, joille on aiheutunut vahinkoa kilpailusäännösten rikkomisesta, nostavat vahingonkorvauskanteen jossakin tietyissä sillä perusteella valitussa tuomioistuimessa, että tämä toimenpide johtaisi heidän intressiensä kannalta edullisempien aineellisten ja menettelysääntöjen soveltamiseen kuin ne, joita toinen kansallinen tuomioistuin soveltaisi. Toisin sanoen tällä tavoin vältetään oikeuspaikkakeinottelu (forum shopping).

62. Huomautan kolmanneksi, että vaikka myönnettäisiin, että unionin lainsäätäjä on jättänyt jäsenvaltioiden päätäntävaltaan määrittää, mitkä säännökset ovat aineellisia ja mitkä menettelysäännöksiä, on kuitenkin niin, että päätös on tehtävä unionin oikeuden yleisten periaatteiden ja kilpailuoikeuden tehokkuutta koskevan periaatteen mukaisesti, jotta varmistetaan kilpailuoikeuden rikkomista koskeva tehokas seuraamusjärjestelmä yksityisoikeudellisten menettelyiden yhteydessä.

63. Katson siten, että on toisen ja kolmannen kysymyksen tarkastelun lähtökohtana on, että direktiivin 2014/104 säännösten luonnetta määritettäessä sovelletaan unionin oikeutta.

b) Direktiivin 2014/104 10 artiklan mukaiset vanhentumisaikoja koskevat säännöt

64. On huomattava, että Espanjan lainsäätäjä on saattanut direktiivin 2014/104 10 artiklan saman direktiivin 17 artiklan tavoin osaksi Espanjan kansallista lainsäädäntöä aineellisena säännöksenä, jolla ei ole taannehtivaa vaikutusta.

65. Muistutan, että julkisasiamies Kokott on ratkaisuehdotuksessaan Cogeco todennut direktiivin 2014/104 10 artiklan luokittelusta, ettei kyse ole puhtaasti menettelyä koskevasta säännöksestä.²⁶

²⁵ Ks. direktiivin 2014/104 34 perustelukappale.

²⁶ Ks. julkisasiamies Kokottin ratkaisuehdotus Cogeco Communications (C-637/17, EU:C:2019:32, 61 kohta).

66. Unionin tuomioistuin on lisäksi todennut, että prosessuaalisista määräajoista poiketen vanhentumisaika liittyy aineelliseen oikeuteen, koska sen tarkoituksena on taata sekä vahinkoa kärsineen henkilön – tällä on oltava käytettävissään riittävästi aikaa asianmukaisten tietojen kokoamiseen mahdollista kannetta varten – että vahingosta vastuussa olevan henkilön oikeuksien suojaaminen estämällä se, että vahinkoa kärsinyt henkilö voisi viivästyttää loputtomasti vahingonkorvausoikeutensa käyttämistä.²⁷

67. Huomautan myös, että kysymys vanhentumisajasta kuuluu useimmissa kansallisissa lainsäädännöissä aineellisen oikeuden soveltamisalaan ja että tästä syystä direktiivin 2014/104 10 artikla on useimmissa jäsenvaltioissa saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä aineellisena säännöksenä.²⁸

68. Tältä osin on täsmennettävä, että vaikuttaa siltä, että muista jäsenvaltioista poiketen²⁹ Espanjan lainsäätäjät ei ole antanut uusien vanhentumisaikojen ajallista soveltamisalaa koskevia erityisiä siirtymäsääntöjä.

69. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että toiseen ennakkoratkaisukysymykseen vastataan, että direktiivin 2014/104 22 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että kyseisen direktiivin 10 artiklaa ei sovelleta vahingonkorvauskanteeseen, joka tosin nostettiin mainitun direktiivin ja kansallisten täytäntöönpanosäännösten voimaantulon jälkeen mutta joka koskee kyseisten säännösten voimaantuloa edeltäneitä tosiseikkoja ja seuraamuksia.

c) Direktiivin 2014/104 17 artiklan 1 kohdassa säädetty tuomioistuimen valta arvioida vahingon määrä

70. Direktiivin 2014/104 17 artiklan 1 kohdassa – kuten kyseisen säännöksen sanamuodosta ilmenee – on kyse erityisesti vahingon kärsijälle aiheutuneen vahingon määrittämisen edellyttämästä näyttökynnyksestä ja arvioinnista, jonka kansallinen tuomioistuin suorittaa niiden todisteiden osalta, joihin kantaja voi vedota näyttääkseen toteen hänelle aiheutuneen vahingon laajuuden.

71. Asetuksen N:o 2014/104 17 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä virkkeessä säädetään, että jäsenvaltioiden on varmistettava, ettei vahingon määrittämisen edellyttämä todistustaakka eikä näyttökynnys tee käytännössä mahdottomaksi tai kohtuuttoman vaikeaksi käyttää oikeutta saada vahingonkorvausta.

72. Huomautan aluksi, että kyseinen säännös on unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä vahvistetun kilpailuoikeudellisen tehokkuusperiaatteen ilmaus.³⁰

73. Tämä pätee mielestäni myös direktiivin 2014/104 17 artiklan 1 kohdan toiseen virkkeeseen, jossa ei säädetä asianosaisille uutta aineellista velvoitetta.

²⁷ Tuomio 8.11.2012, Evropaiki Dynamiki v. komissio (C-469/11 P, EU:C:2012:705, 52 ja 53 kohta).

²⁸ Thomas, B. ja Aubin, F., ”Chapter 7 - Limitation period”, teoksessa Amaro, R. (toim.), *Private Enforcement of Competition Law in Europe*, 1. painos, Bryssel, Bruylant, 2021, s. 165.

²⁹ Ks. esim. menettely, jota Ranska noudatti kilpailunvastaisten menettelyjen perusteella nostetuista vahingonkorvauskanteista 9.3.2017 annetun määräyksen nro 2017-303 (JORF nro 59, 10.3.2017) 12 §:n 2 momentissa.

³⁰ Ks. tuomio Cogeco ja tuomio 12.12.2019, Otis Gesellschaft ym. (C-435/18, EU:C:2019:1069).

74. Kyseisellä säännöksellä alennetaan aiheutuneen vahingon määrän määrittämiseen vaadittavaa näyttökynnystä, joten sillä pyritään kompensoimaan tietojen epäsuhtaa, josta aiheutuu kantajalle haittaa, ja korjaamaan sitä epäkohtaa, että aiheutuneen vahingon määrittäminen erityisesti kartelleja koskevista asioista edellyttää sen arvioimista, miten asianomaiset markkinat olisivat kehittyneet, jos rikkomista ei olisi tapahtunut, mikä on vahinkoa kärsineelle asianosaiselle lähes mahdotonta osoittaa.

75. Huomautan myös, että päinvastoin kuin direktiivin 2014/104 17 artiklan 2 kohdassa kyseisen direktiivin 17 artiklan 1 kohdassa ei poisteta kantajalla olevaa todistustaakkaa ja hänen ensisijaista velvoitettaan määrittää ja näyttää toteen aiheutuneen vahingon määrä. Kyseisessä säännöksessä ainoastaan tarjotaan kansallisille tuomioistuimille menetelmä vahingon määrän määrittämistä varten antamalla niille harkintavaltaa mukauttaa vahingon määrän vahvistamiseksi vaaditun näyttökynnyksen tasoa ja hyväksyä siten tavanomaista alempi näyttökynnys silloin, kun kantajien on vaikea määrittää aiheutunutta vahinkoa tarkasti.

76. Näin ollen katson, että kyseinen väline ainoastaan vahvistaa tuomioistuimelle vahingonkorvauskanteen yhteydessä jo alun perinkin kuuluvaa tehtävää eli aiheutuneen vahingon määrän määrittämistä.

77. Edellä esitetyn perusteella katson, että direktiivin 2014/104 17 artiklan 1 kohtaa on pidettävä kyseisen direktiivin 22 artiklassa tarkoitettuna menettelysäännöksenä ja että sellaisena sitä sovelletaan pääasiassa kyseessä olevan kaltaiseen vahingonkorvauskanteeseen, joka tosin nostettiin mainitun direktiivin ja kansallisten täytäntöönpanosäännösten voimaantulon jälkeen mutta joka koskee rikkomista, joka on päättynyt ennen sekä saman direktiivin että kansallisten säännösten voimaantuloa.

d) Direktiivin 2014/104 17 artiklan 2 kohdassa säädetty kilpailuoikeuden rikkomisesta aiheutuvaa vahinkoa koskeva oletama

78. Siltä osin kuin on kyse siitä, onko direktiivin 2014/104 17 artiklan 2 kohta kyseisen direktiivin 22 artiklassa tarkoitettu aineellinen säännös, on muistutettava, että kyseisen säännöksen sanamuodon mukaan silloin, kun kyse on kartellista, rikkomisen oletetaan aiheuttavan vahinkoa. Rikkomiseen syyllistyneellä on kuitenkin oltava oikeus kumota tämä oletama.

79. Huomautan aluksi, että kyseisessä säännöksessä ei ainoastaan jaeta vahingon olemassaoloon liittyvää todistustaakkaa (joka on menettelyyn liittyvä kysymys) vaan myös säädetään kyseessä olevasta kartellista aiheutuvan vahingon olemassaoloon liittyvästä kumottavissa olevasta olettamasta, mikä koskee suoraan kilpailuoikeuden sääntöjen rikkomiseen syyllistyneiden sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta.

80. Tältä osin muistutan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenevän, että jokaisella on oikeus vaatia aiheutuneen vahingon korvaamista, jos tämän vahingon ja SEUT 101 artiklassa kielletyn kartellin tai menettelytavan välillä on syy-yhteys.³¹ Vahingon olemassaolo sekä mainitun vahingon ja kilpailuoikeuden rikkomisen välinen syy-yhteys kuuluvat epäilemättä sopimukseen perustumattoman vahingonkorvausvastuun perustana oleviin seikkoihin.

³¹ Ks. tuomio 5.6.2014, Kone ym. (C-557/12, EU:C:2014:1317, 22 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

81. Tässä yhteydessä katson, että direktiivin 2014/104 17 artiklan 2 kohdassa säädetyn oletettaman tarkoitus ei ole puhtaasti todisteluun liittyvä. Koska todistustaakka asetetaan oletettaman vuoksi rikkomiseen syyllistyneelle ja vahinkoa kärsinyt henkilö vapautetaan velvoitteesta näyttää toteen kartellista aiheutunut vahinko tai kyseisen vahingon ja kartellin välinen syy-yhteys, tämä oletama liittyy kuitenkin suoraan siihen, että sopimukseen perustumaton vahingonkorvausvastuu kohdentuu kyseessä olevaan rikkomiseen syyllistyneeseen ja vaikuttaa näin suoraan hänen oikeudelliseen asemaansa. Nähdäkseni direktiivin 2014/104 17 artiklan 2 kohta ja erityisesti sen ensimmäinen virke ovat siten sääntö, joka liittyy läheisesti SEUT 101 artiklaa kartelliin osallistumalla rikkoneiden yritysten sopimukseen perustumattoman vastuun syntymiseen, kohdentumiseen ja laajuuteen. Oikeuskäytännöstä voidaan kuitenkin päätellä, että tällaisia sääntöjä voidaan pitää aineellisina.³²

82. Tältä osin on lisättävä, että unionin tuomioistuin ei ole hyväksynyt muiden sellaisten direktiivin 2014/104 säännösten taannehtivaa vaikutusta, jotka myös liittyvät läheisesti rikkomiseen syyllistyneiden vastuun toteamiseen. Esimerkiksi tuomiossa Skanska Industrial Solutions ym. unionin tuomioistuin katsoi, että kyseisen direktiivin 11 artiklan 1 kohtaa, joka koskee sellaisten yritysten yhteisvastuuta, jotka ovat rikkoneet kilpailuoikeutta yhteisellä toiminnalla, ei sovelleta ajallisesti kyseessä olleisiin tosiseikkoihin, jotka koskivat vahingonkorvauskannetta, joka nostettiin asian vireillepanoon johtaneen kartellin jälkeen.³³

83. Kuten komissio on lisäksi todennut, kansainvälisen yksityisoikeuden alalla eräät seikat ovat omiaan tukemaan näkemystä, jonka mukaan säännöksiä, joissa vahvistetaan direktiivin 2014/104 17 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuna kaltaisia oletettamia, voidaan pitää aineellisina säännöksinä.³⁴

84. Edellä esitetyn perusteella katson, että päinvastoin kuin direktiivin 2014/104 17 artiklan 1 kohtaa kyseisen direktiivin 17 artiklan 2 kohtaa voidaan pitää mainitun direktiivin 22 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna aineellisena säännöksenä ja näin ollen kyseisen säännöksen noudattamiseksi annettua kansallista lainsäädäntöä ei pidä soveltaa vastuun perustana oleviin tosiseikkoihin, jotka ovat tapahtuneet ennen kyseisten kansallisten täytäntöönpanosäännösten voimaantuloa.

85. Kuten tämän ratkaisuehdotuksen 139–141 kohdassa selitettiin, kyseinen tulkinta ei silti ole esteenä sille, että kansalliset tuomioistuimet soveltavat vahingon olemassaoloa koskevaan todistustaakkaan liittyviä oletettamia, jotka olivat olemassa ennen asiaa koskevia kansallisia täytäntöönpanosäännöksiä ja joiden unionin oikeuden vaatimusten mukaisuutta arvioitaessa on otettava huomioon vastaavuutta ja tehokkuutta koskevat yleiset periaatteet.

86. Tässä tilanteessa ehdotan, että kolmanteen ennakkoratkaisukysymykseen vastataan, että direktiivin 2014/104 22 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, ettei se ole esteenä kyseisen direktiivin 17 artiklan 1 kohdan, joka koskee kansallisten tuomioistuinten valtaa arvioida vahingon suuruutta, noudattamiseksi annettujen kansallisten täytäntöönpanosäännösten soveltamiselle vahinkoihin, jotka ovat aiheutuneet ennen kansallisen täytäntöönpanolainsäädännön voimaantuloa päättyneestä rikkomisesta, kansallisen täytäntöönpanosäännöksen voimaantulon

³² Ks. tuomio 1.7.2004, Tsapalos ja Diamantakis (C-361/02 ja C-362/02, EU:C:2004:401, 20 kohta).

³³ Ks. tuomio 14.3.2019 (C-724/17, EU:C:2019:204, 34 kohta).

³⁴ Ks. sopimukseen perustumattomiin velvoitteisiin sovellettavasta laista (Rooma II) 11.7.2007 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 864/2007 (EUVL 2007, L 199, s. 40) 15 artiklan c alakohta ja sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista (Rooma I) 17.6.2008 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) nro 593/2008 (EUVL 2008, L 177, s. 6) 12 artiklan 1 kohdan c alakohta.

jälkeen nostetun vahingonkorvauskanteen yhteydessä. Mainitun direktiivin 22 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että se on esteenä saman direktiivin 17 artiklan 2 kohdan täytäntöönpanoa koskevan kansallisen lainsäädännön, jossa säädetään kartelleista aiheutuvaa vahinkoa koskeva kumottavissa oleva oletta, soveltamiselle rikkomisiin, jotka on tehty ennen kansallisen täytäntöönpanolainsäädännön voimaantuloa, kansallisen täytäntöönpanosäännöksen voimaantulon jälkeen nostetun vahingonkorvauskanteen yhteydessä.

C Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys

87. Kun otetaan huomioon toiseen ja kolmanteen kysymykseen ehdottamani vastaukset, on mielestäni aiheellista vastata ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen.

88. Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys on kaksiosainen.

89. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee ensimmäisellä kysymyksellään yhtäältä jäsenvaltioille primäärioikeuden nojalla kuuluvista velvoitteista, toisin sanoen SEUT 101 artiklan ja tehokkuusperiaatteen vaikutuksesta määritettäessä, sovelletaanko direktiivin 2014/104 10 artiklan 3 kohtaa, 17 artiklan 1 kohdan toista virkettä ja 17 artiklan 2 kohtaa pääasiassa kyseessä olevan kaltaiseen tilanteeseen. Esiin tulee siten kysymys siitä, edellyttävätkö SEUT 101 artikla ja tehokkuusperiaate kuninkaan asetuksen 9/2017 ensimmäisen siirtymäsäännöksen tulkitsemista siten, että muutoksia, joita kilpailun suojaamisesta annettuun lakiin on tehty vanhentumisaikojen, kartelleista aiheutuvaa vahinkoa koskevan kumottavissa olevan oletta ja vahingon suuruuden määrittämisen osalta, sovelletaan kyseisen kuninkaan asetuksen voimaantulon jälkeen nostettuihin kanteisiin, kuten pääasian kanteeseen, mukaan lukien tapaukset, joissa kanne liittyy kyseisen kuninkaan asetuksen voimaantuloa edeltäneisiin tosiseikkoihin ja seuraamuksiin.

90. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyytää toisaalta unionin tuomioistuinta lausumaan siitä, ovatko Espanjan oikeussäännöt – ja erityisesti sopimukseen perustumatonta vastuuta koskeva säännös, joka on vahingonkorvauskanteen vaihtoehtoinen oikeusperusta pääasiassa – yhteensopivia SEUT 101 artiklan ja tehokkuusperiaatteen kanssa niissä tapauksissa, joissa direktiivin 2014/104 10 ja 17 artiklaa ei sovelleta ajallisesti.

91. Huomautan ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen ensimmäisestä osasta, että tehokkuusperiaate ei voi edellyttää direktiivin 2014/104 aineellisten säännösten soveltamista taannehtivasti. Se olisi vastoin yleisiä oikeusperiaatteita, kuten oikeusvarmuuden periaatetta. Katson siten, että Espanjan lainsäätäjät on noudattanut tehokkuusperiaatetta päättäessään, että säännökset, jotka on annettu kyseisen direktiivin 10 artiklan ja 17 artiklan 2 kohdan saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä, ovat aineellisia säännöksiä, joita ei sovelleta taannehtivasti, ja että tämä luokittelu on lisäksi unionin oikeuden mukainen, kuten toista ja kolmatta ennakkoratkaisukysymystä tutkittaessa on selitetty. Samaa päättelyä ei kuitenkaan sovelleta mainitun direktiivin 17 artiklan 1 kohtaan, joka on menettelysäännös ja jota voidaan soveltaa tämän asian kohteena oleviin vahingonkorvauskanteisiin.

92. Tämän kysymyksen toisesta osasta huomautan aluksi, että direktiivin 2014/104 aineellisten säännösten kansallisen täytäntöönpanolainsäädännön taannehtivuutta koskevalla kiellolla, joka perustuu kyseisen direktiivin 22 artiklan 1 kohtaan, siltä osin kuin on kyse ennen kansallisen täytäntöönpanolainsäädännön voimaantuloa tapahtuneista vastuun perustana olevista tosiseikoista, ei suljeta pois sitä, että jäsenvaltiot soveltavat kansallista lainsäädäntöään niille primäärioikeuden nojalla kuuluvien jo ennestään olemassa olevien velvoitteidensa mukaisesti

tehokkuusperiaatteen nojalla.³⁵

93. Näin ollen on selvää, että jos unioni ei ole antanut asiaa koskevia ajallisesti sovellettavia säännöksiä, kunkin jäsenvaltion sisäisessä oikeusjärjestyksessä on annettava SEUT 101 ja SEUT 102 artiklan rikkomisesta aiheutuvan vahingon korvaamisen vaatimista koskevan oikeuden käyttämiseen liittyvät tarkemmat säännöt, jotta voidaan turvata kyseisten sääntöjen välittömään oikeusvaikutukseen perustuvat yksityisten oikeudet, edellyttäen, että nämä kansalliset säännöt eivät ole epäedullisempia kuin ne, jotka koskevat samankaltaisia luonteeltaan kansallisia oikeussuojakeinoja (vastaavuusperiaate), ja etteivät ne ole sellaisia, että unionin oikeudessa vahvistettujen oikeuksien käyttäminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa (tehokkuusperiaate).³⁶

94. Tältä osin on muistettava, että SEUT 101 artikla tuottaa välittömiä oikeusvaikutuksia yksityisten välisissä suhteissa ja sillä perustetaan välittömästi yksityisten hyväksi oikeuksia, joita kansallisten tuomioistuinten on suojeltava. Siten SEUT 101 artiklan täysi tehokkuus edellyttää, että vahinkoa kärsineiden henkilöiden ei ole voitava saada vaatia vahingonkorvausta paitsi todellisesta vahingosta (damnum emergens), myös saamatta jääneestä tulosta (lucrum cessans), minkä lisäksi heidän on voitava vaatia korkojen maksamista.³⁷

95. Unionin tuomioistuin on täsmentänyt kyseisen oikeuskäytännön sisältöä ja ulottuvuutta siltä osin kuin on kyse vahingonkorvauskanteiden erityispiirteistä. Se on siten todennut, että tehokkuusperiaate on esteenä kansalliselle lainsäädännölle, joka tekee täysimääräistä korvausta koskevan oikeuden käytön ”käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi”.³⁸

96. On myös huomattava, että kilpailuoikeuden julkisoikeudellisen täytäntöönpanon ja sen yksityisoikeudellisen täytäntöönpanon on katsottava olevan välineitä, joilla edistetään yhteistä tavoitetta eli kilpailuoikeuden noudattamista. Huomautan tältä osin, että unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä on tunnustettu, että oikeus vaatia korvausta kilpailuoikeuden rikkomisesta aiheutuneesta vahingosta parantaa unionin kilpailusääntöjen tehokkuutta ja vähentää sellaisten usein peiteltyjen sopimusten tai menettelytapojen houkuttelevuutta, jotka voivat rajoittaa tai vääristää kilpailua. Tältä kannalta katsottuna kansallisissa tuomioistuimissa nostettavat vahingonkorvauskanteet voivat huomattavasti edistää toimivan kilpailun ylläpitämistä Euroopan unionissa.³⁹ On todettava, että vaikka kilpailuoikeuden julkisoikeudelliseen täytäntöönpanoon liittyvä ehkäisevä vaikutus ilmenee kilpailuviranomaisten määräämistä seuraamuksista, tämä ehkäisevä vaikutus perustuu kilpailuoikeuden yksityisoikeudellisen täytäntöönpanon yhteydessä siihen riskiin, että mahdolliset vahingonkärsijät voivat nostaa kartelliin osallistuneita yrityksiä vastaan merkittävän määrän vahingonkorvauskanteita eri tuomioistuimissa (erityisesti silloin, kun kilpailuoikeuden rikkominen on luonteeltaan rajat ylittävää ja ulottuu useisiin jäsenvaltioihin, kuten käsiteltävässä asiassa).

³⁵ Ks. direktiivin 2014/104 11 perustelukappale.

³⁶ Ks. tuomio 20.9.2001, Courage ja Crehan (C-453/99, EU:C:2001:465, 29 kohta); tuomio 5.6.2014, Kone ym. (C-557/12, EU:C:2014:1317, 24 kohta) ja tuomio Cogeco (42 kohta).

³⁷ Ks. vastaavasti tuomio 13.7.2006, Manfredi ym. (C-295/04–C-298/04, EU:C:2006:461, 95 kohta).

³⁸ Ks. tuomio Cogeco (38–55 kohta) ja tuomio 12.12.2019, Otis Gesellschaft ym. (C-435/18, EU:C:2019:1069, 25 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

³⁹ Ks. tuomio 14.6.2011, Pfeiderer (C-360/09, EU:C:2011:389, 29 kohta).

1. Espanjan siviililaissa säädetyn vanhentumisjärjestelmän tarkastelu tehokkuusperiaatteen kannalta

97. Unionin tuomioistuin on määrittänyt seikat, jotka on otettava huomioon ratkaistaessa, onko tietty vanhentumisjärjestelmä tehokkuusperiaatteen mukainen. Unionin tuomioistuin on tarkemmin ottaen katsonut, että kaikki vanhentumista koskevat seikat eli ensinnäkin vanhentumisajan pituus,⁴⁰ toiseksi se, alkaako vanhentumisaika kulua ennen kuin aiheutunut vahinko on vahinkoa kärsineen tiedossa,⁴¹ ja kolmanneksi se, voidaanko vanhentumisajan kuluminen keskeyttää tai katkaista, oli otettava huomioon kokonaisuutena.⁴²

98. Espanjan siviililaissa säädettyä sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta koskevaa järjestelmää on siis tarkasteltava näiden arviointiperusteiden kannalta.

a) Vanhentumisajan pituus

99. Unionin tuomioistuin on katsonut, että vanhentumisaika ei saa olla ”niin lyhyt, että se yhdessä vanhentumista koskevien muiden sääntöjen kanssa tekee vahingonkorvausvaateen toteuttamisen käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi”.⁴³

100. Huomautan, että Espanjan siviililaissa säädetyn sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta koskevan järjestelmän yhden vuoden määräaika on huomattavasti lyhyempi kuin direktiivin 2014/104 10 artiklan 1 kohdassa säädetty viiden vuoden määräaika.

101. Muistutan kuitenkin, että kun otetaan huomioon tuomioon Cogeco perustuvassa oikeuskäytännössä esitetyt arviointiperusteet, kyseessä olevat vanhentumisjärjestelmää koskevat seikat on otettava huomioon kokonaisuutena.⁴⁴ Tehokkuutta arvioitaessa ei siten riitä, että kansallisen vanhentumisjärjestelmän yksittäisiä osia tarkastellaan toisistaan erillään.⁴⁵

102. Ennen kuin tarkastelen vanhentumisajan alkamishetkeä ja vanhentumisajan käynnistävää tapahtumaa totean, että kysymys vanhentumisajan keskeytymisestä tai katkeamisesta (vaikka sillä on merkitystä arvioitaessa sitä, onko yhden vuoden määräaika unionin tuomioistuimen tuomiossa Cogeco esittämien arviointiperusteiden mukainen) ei ole tullut esiin nyt käsiteltävässä asiassa. Siltä osin kuin on kyse seikoista, jotka on otettava huomioon tehokkuusperiaatteen noudattamisen varmistamiseksi tällä tasolla, viittaa unionin tuomioistuimen tuomiossa Cogeco esittämään arviointiin.⁴⁶

⁴⁰ Ks. tuomio Cogeco, 48 kohta.

⁴¹ Ks. tuomio Cogeco, 49 kohta.

⁴² Ks. tuomio Cogeco, 51 kohta.

⁴³ Ks. tuomio Cogeco, 48 kohta.

⁴⁴ Ks. tuomio Cogeco, 45 kohta.

⁴⁵ Ks. julkisasiamies Kokottin ratkaisuehdotus Cogeco Communications (C-637/17, EU:C:2019:32, 81 kohta).

⁴⁶ Ks. tuomion Cogeco 44–55 kohta.

b) Ajankohta, josta vanhentumisajan lasketaan alkavan

103. Jos unionin tuomioistuin toteaisi, että direktiivin 2014/104 10 artiklaa ei sovelleta pääasiassa kyseessä olevan kaltaiseen vahingonkorvauskanteeseen, kansallinen tuomioistuin olisi lähtökohtaisesti velvollinen soveltamaan siviililain 1902 §:ssä säädettyssä sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta koskevassa yleisessä järjestelmässä asetettua yhden vuoden vanhentumisaikaa ja määrittämään ajankohdan, josta vanhentumisajan lasketaan alkavan.

104. Tältä osin vastaajat katsovat, että Espanjan siviililain 1902 §:ssä säädetty vanhentumisaika alkoi kulua lehdistötiedotteen julkaisupäivästä eli 19.7.2016. Koska kantaja nosti kanteen 1.4.2018, se on vastaajien mukaan vanhentunut.

105. Kantaja, Espanjan hallitus ja komissio puolestaan väittävät, että alkamispäivänä on pidettävä sitä päivää, jolloin komission päätöksestä julkaistiin tiivistelmä Euroopan unionin virallisessa lehdessä, eli 6.4.2017, mikä niiden mukaan tarkoittaa, että käsiteltävässä asiassa kyseessä oleva vahingonkorvauskanne ei ole vanhentunut.

106. Muistutan aluksi, että unionin tuomioistuin on todennut tehokkuusperiaatteen edellyttävän, että kansallinen säännöstö, jossa vahvistetaan ajankohta, josta vanhentumisaika alkaa kulua, on mukautettava kilpailuoikeuden erityispiirteisiin ja tavoitteisiin, joita on asianomaisten henkilöiden toteuttamalla kilpailusääntöjen täytäntöönpanolla.⁴⁷ Unionin tuomioistuin on lausunut myös vanhentumisajan käynnistävästä tapahtumasta ja täsmentänyt, että voidakseen nostaa vahingonkorvauskanteen vahinkoa kärsineen on välttämättä tiedettävä, kuka kilpailusääntöjen rikkomiseen on syylistynyt.⁴⁸

107. Nämä arviointiperusteet sisältyvät myös direktiivin 2014/104 10 artiklan 2 kohtaan, jossa säädetään, että ajankohdan, josta vanhentumisajan lasketaan alkavan, on täytettävä kaksi kumulatiivista edellytystä eli yhtäältä se, että kilpailuoikeuden rikkominen on päättynyt, ja toisaalta se, että tietyt vahingonkorvauskanteen nostamisen kannalta välttämättömät seikat ovat tiedossa.⁴⁹

108. Käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii, mitä asiakirjaa, joka ajoittuu lehdistötiedotteen julkaisemisen ja Euroopan unionin virallisessa lehdessä päätöksestä julkaistun tiivistelmän (ja kyseisestä päätöksestä komission kilpailun pääosaston internetsivustolla julkaistun ei-luottamuksellisen version) väliin, voidaan pitää asian kannalta merkityksellisenä tapahtumana, josta alkaen kantajalla voidaan kohtuudella katsoa olleen vahingonkorvauskanteen nostamisen kannalta välttämättömät tiedot.

109. Tähän kysymykseen vastaamiseksi lehdistötiedotteen aihetta, luonnetta ja erityisesti sisältöä on arvioitava vertaamalla niitä Euroopan unionin virallisessa lehdessä julkaistun ns. kuorma-autoasiaa koskevan päätöksen tiivistelmään. On myös pohdittava, onko olemassa mahdollinen huolellisuusvelvoite, joka vahinkoa kärsineiden osapuolten on näytettävä toteen SEUT 101 artiklan yksityisoikeudellisen täytäntöönpanon yhteydessä.

⁴⁷ Ks. tuomio Cogeco, 47 kohta.

⁴⁸ Ks. tuomio Cogeco, 48–50 kohta.

⁴⁹ Katson siten, että jäljempänä esitetty analyysi pätee myös määrittettäessä alkamispäivää tapauksessa, jossa kyseisen direktiivin 10 artiklaa voidaan soveltaa.

1) Lehdistötiedotteiden ja komission päätösten julkaiseminen

110. Asetuksen N:o 1/2003 30 artiklan mukaan komission on julkaistava päätökset, jotka se tekee kyseisen asetuksen 7, 9, 10 ja 24 artiklan nojalla.

111. Komissio noudattaa tätä velvoitetta julkaisemalla Euroopan unionin virallisessa lehdessä SEUT 101 ja/tai SEUT 102 artiklan nojalla annettujen päätösten tiivistelmät kaikilla virallisilla kielillä ”pian” päätösten antamisen jälkeen.⁵⁰

112. Komission kilpailuasioiden pääosaston käytäntönä on myös julkaista ”mahdollisimman pian” internetsivustollaan ei-luottamukselliset versiot SEUT 101 ja SEUT 102 artiklan nojalla annetuista päätöksistä, vaikka päätökset julkaistaan tiivistelmistä poiketen vain menettelykielellä. Liikesalaisuuksien ja asianosaisten luottamuksellisten tietojen suojelemisselvollisuuden vuoksi kyseiset julkiset versiot julkaistaan yleensä jonkin ajan kuluttua kyseisten päätösten antamisesta.⁵¹

113. Muistutan, että nyt käsiteltävässä asiassa komission päätös annettiin 19.7.2016. Komissio ilmoitti samana päivänä kyseisen päätöksen antamisesta lehdistötiedotteessa, joka oli saatavilla sen internetsivustolla.⁵² Sen jälkeen komissio julkaisi mainitun päätöksen tiivistelmän 6.4.2017 Euroopan unionin virallisessa lehdessä. Samana päivänä komissio julkaisi päätöksestä väliaikaisen ei-luottamuksellisen version kilpailuasioiden pääosaston internetsivustolla.

2) Kilpailusääntöjen rikkomisen vuoksi vahinkoa kärsineen osapuolen tiedonhankkimisvelvollisuus

114. Edellä esitetyn perusteella herää kysymys, onko mahdollisesti vahinkoa kärsineillä asianosaisilla velvollisuus noudattaa tiettyä huolellisuusvelvoitetta asioidensa käsittelyssä, jotta he saavat tarvittavat tiedot voidakseen nostaa vahingonkorvauskanteen, ja jos kysymykseen vastataan myöntävästi, missä määrin tämä huolellisuusvelvoite edellyttää SEUT 101 artiklan mukaisesti annetuista päätöksistä julkaistujen lehdistötiedotteiden seuraamista.

115. Vastaajat vaikuttavat väittävän, että koska valittajat olivat yrityksiä tai kokeneita ammattilaisia, tällaisen huolellisuusvelvoitteen noudattamista oli vaadittava. Vastaajien mukaan tietyt seikat – kuten se, että tiedostusvälineet uutisoivat päätöksen antamisesta lehdistötiedotteen julkaisemispäivänä ja se, että asianajotoimistot, investointirahastot ja muut samankaltaisiin vahingonkorvausvaatimukseen osallistuvat asiantuntijat vaikuttavat ilmoittaneen mahdollisuudesta käynnistää menettely kuorma-autonvalmistajia vastaan – osoittavat, että kuorma-autojen ostajat eivät voineet väittää, etteivät ne tienneet komission päätöksestä.

116. Vastaajien mukaan on siten katsottava, että kantajalla voitiin olettaa olevan tieto rikkomisesta lehdistötiedotteen julkaisemisesta alkaen ja että kantaja pystyi panemaan vireille vahingonkorvauskanteen tai ainakin katkaisemaan vanhentumisajan kyseisestä päivästä alkaen lähettämällä kirjeen, kuten muut kuorma-autojen ostajat, joilla on parhaillaan espanjalaisissa tuomioistuimissa vireillä menettely kuorma-autonvalmistajia vastaan, olivat ilmeisesti tehneet.

⁵⁰ Ks. SEUT-sopimuksen 101 ja 102 artiklan mukaisissa menettelyissä sovellettavista käytännesäännöistä annetun komission tiedonannon (EUVL 2011, C 308, s. 6) 148 kohta.

⁵¹ Ks. SEUT-sopimuksen 101 ja 102 artiklan mukaisissa menettelyissä sovellettavista käytännesäännöistä annetun komission tiedonannon 149 kohta.

⁵² Ks. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_16_2582.

117. En kiistä sitä, että lehdistötiedotteen julkaisemispäivänä tietyillä kartellin kohteena olevilla markkinoilla aktiivisilla toimijoilla oli tiedossaan, että komissio oli antanut tällaisen päätöksen. On myös selvää, että kun otetaan huomioon tutkimuksen kesto ja komission tutkinnan aikana julkistamat lehdistötiedotteet (jotka todennäköisesti julkaistiin myös useiden jäsenvaltioiden lehdissä)⁵³ sekä näiden tuotteiden ostajien intressit, voidaan kohtuudella olettaa osan markkinoista olleen selvillä käynnissä olevasta komission tutkimuksesta ja sitäkin suuremmalla syyllä sen antamasta päätöksestä.

118. Mielestäni kilpailusääntöjen rikkomisen vuoksi vahinkoa kärsineillä ei ole olemassa yleistä huolellisuusvelvoitetta, joka edellyttäisi heidän seuraavan tällaisten lehdistötiedotteiden julkaisemista.

119. Ei tosin voida sulkea pois sitä, että tietyissä tuomioistuimissa vahingonkorvauskanteita nostetaan lehdistötiedotteiden julkaisemisen johdosta ja jopa ennen sitä.⁵⁴ Tällä käytännöllä (josta ei myöskään ole yksimielisyyttä, etenkin kun otetaan huomioon jäsenvaltioiden erilaiset lähestymistavat siltä osin kuin on kyse ajankohdasta, josta vanhentumisaika alkaa kulua⁵⁵) ei kuitenkaan mielestäni aseteta huolellisuusvelvoitetta, joka edellyttää kaikkien kilpailuoikeuden rikkomisen vuoksi vahinkoa kärsineiden nostavan vahingonkorvauskanteen kyseisten lehdistötiedotteiden perusteella.

120. Edellä esitetyn perusteella ei voida olettaa, että vahinkoa kärsineellä henkilöllä olisi pelkästään komission internetsivustollaan julkaiseman lehdistötiedotteen perusteella kaikki ne tiedot, jotka ovat tarpeen, jotta hän voi käyttää oikeuttaan vahingonkorvauskanteen nostamiseen. Katson komission tavoin, että vaatimus siitä, että vahinkoa kärsinyt henkilö osoittaa liiallisen suurta huolellisuutta, eli vaatimus, joka ylittää sen, mitä hänellä olisi kohtuudella voinut olettaa olevan tiedossaan, vaarantaa hänen oikeutensa vaatia korvausta kilpailunvastaisesta toiminnasta aiheutuneesta vahingosta. Siten SEUT 101 ja SEUT 102 artiklan täyttä tehokkuutta koskeva periaate ja vanhentumisen toteamiseen liittyvä oikeusvarmuuden periaate edellyttävät, ettei kyseinen huolellisuusvelvoite ole liian tiukka vahingonkorvausta vaativan henkilön osalta.⁵⁶

121. Huomautan vielä, että tiettyjen jäsenvaltioiden tuomioistuinikäytännössä näytetään erottavan toisistaan ns. ammattimaiset kuluttajat eli suuryritykset ja tavalliset kuluttajat siltä osin kuin on kyse tästä huolellisuusvelvoitteesta. Voidaan olettaa, että ensiksi mainituilla kuluttajilla katsotaan olevan viimeksi mainittuja ankarampi huolellisuusvelvoite, joka edellyttää, että ne seuraavat komission lehdistötiedotteen julkaisemista.

122. Vaikka on viime kädessä kansallisen tuomioistuimen asiana tutkia tapauskohtaisesti, edellyttikö vahinkoa kärsineen henkilön huolellisuusvelvoite hänen seuraavan kilpailuasian kehitystä, jotta hän voisi käyttää oikeuksiaan, katson, että tällaisen eron tekeminen vahinkoa

⁵³ Tältä osin on huomautettava, että vuonna 2011 komissio vahvisti tehneensä tutkimukseensa liittyviä yllätystarkastuksia kuorma-autoteollisuuden alalla (ks. 18.1.2011 annettu tiedote ”Antritrust: Commission confirms unannounced inspections in the truck sector”, joka on saatavana vain englanniksi sivustolla https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_11_29). Sen jälkeen komissio vahvisti myös vuonna 2014 lehdistötiedotteessa lähettäneensä väitetiedoksiannon kuorma-autonvalmistajille, joiden epäiltiin osallistuneen kartelliin (ks. 20.11.2014 annettu lehdistötiedote ”Antitrust: Commission sends statement of objections to suspected participants in trucks cartel”, joka on saatavana englannin, ranskan ja saksan kielillä sivustolla https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_14_2002). Näissä kahdessa asiakirjassa ei kuitenkaan yksilöidä tutkimuksen kohteena olevia yrityksiä ja maantieteellisiä markkinoita eikä tuotteita, joita asia koskee, eikä tuolloin tutkimuksen kohteena olleen rikkomisen kesto.

⁵⁴ Thomas, B. ja Aubin, F., ”Chapter 7 - Limitation period”, teoksessa Amaro, R. (toim.), *Private Enforcement of Competition Law in Europe*, 1. painos, Bryssel, Bruylant, 2021, s. 170–172.

⁵⁵ Van Bael & Bellis, ”Chapter 11: Private Enforcement”, *Competition Law of the European Union*, 6. painos, Kluwer Law International, 2021, s. 1322.

⁵⁶ Ks. tuomio 20.9.2001, Courage ja Crehan (C-453/99, EU:C:2001:465, 26 kohta).

kärsineiden henkilöiden välillä saattaa lisätä (jo olemassa olevaa) epävarmuutta SEUT 101 artiklan yksityisoikeudellisen täytäntöönpanon alalla. Kun otetaan huomioon, että mahdollisesti vahinkoa kärsineiden osapuolten toiminta-ala ei ole yhtenäinen, kussakin tapauksessa vaadittava huolellisuuden taso riippuu väistämättä hyvin moninaisista arviointiperusteista, jotka liittyvät mahdollisen vahinkoa kärsineen osapuolen erityisolosuhteisiin, kuten kyseessä olevan ostajan kokoon, ostetun tuotteen määrään tai volyymiin, markkinoiden rakenteeseen, kyseisen hankinnan ehtoihin sekä muihin arviointiperusteisiin, jotka ovat osoitus käytännön vaikeudesta tehdä tällaista erottelua. Katson siten, että ainakin lehdistötiedotteiden ja kilpailuoikeuden rikkomisen alalla annettujen komission päätösten osalta on vahvistettava ”tiedossa olemista” koskevat selkeät ja ennakoitavat arviointiperusteet, kuten liittymä (esimerkiksi oletettaman kautta) komission päätöksen tiivistelmän julkaisemiseen Euroopan unionin virallisessa lehdessä.

123. Edellä esitetyn perusteella katson, että korvausvastuuta koskevien ns. follow on -kanteiden yhteydessä liittymä objektiiviseen seikkaan, kuten rikkomisen toteamista koskevan komission päätöksen julkaisemiseen Euroopan unionin virallisessa lehdessä – mikä on SEUT 101 artiklan julkisoikeudellisen täytäntöönpanon viimeinen vaihe – mahdollistaa vanhentumisajan alkamisajankohdan vahvistamisen selkeästi, täsmällisesti ja läpinäkyvästi sekä kartelliin osallistuneiden yritysten että vahinkoa kärsineiden osapuolten kannalta. Kilpailuvastaisen toiminnan vuoksi vahinkoa kärsineen osapuolen oikeus nostaa vahingonkorvauskanne syntyy siten komission tehtyä kyseisen menettelyn toteamista koskevan päätöksen ja tarkemmin ottaen komission julkaistua sen Euroopan unionin virallisessa lehdessä.

124. Huomautan lisäksi, että kun otetaan huomioon päätöksen tiivistelmän sisältö, minun on vaikea ymmärtää, miksi sitä ei voitu julkaista samana päivänä, jolloin komissio antoi päätöksen ja lehdistötiedote julkaistiin. On nimittäin niin, että päinvastoin kuin päätöksen ei-luottamuksellinen versio, jonka osalta päätöksen antamispäivän ja sen ei-luottamuksellisen version julkaisupäivän välistä ajallista viivettä voidaan perustella liikesalaisuuksien ja asianosaisten luottamuksellisten tietojen suojelutarpeella, tällainen tarve ei vaikuta välttämättömältä siltä osin kuin on kyse päätöksen tiivistelmän julkaisemisesta Euroopan unionin virallisessa lehdessä.⁵⁷

3) Lehdistötiedotteen ja komission ns. kuorma-autoasiassa tekemän päätöksen sisältö

125. On aluksi pantava merkille, että Euroopan unionin virallisessa lehdessä julkaistuihin tiivistelmiin verrattuna lehdistötiedotteet sisältävät yleensä vähemmän yksityiskohtaisia tietoja kilpailua rajoittavasta käyttäytymisestä ja syistä, joiden vuoksi sen katsotaan rikkovan kilpailusääntöjä.

126. Lehdistötiedotteita ei myöskään ole osoitettu suoraan osapuolille, joille julkaistuilla tiedoilla voi olla erityinen merkitys, eikä niiden siis ole tarkoitus tuottaa oikeusvaikutuksia suhteessa kolmansiin osapuoliin. Komissio esittää internetsivustollaan asiaa koskevan oikeudellisen huomautuksen.⁵⁸

⁵⁷ Huomautan tältä osin, että Euroopan unionin virallisessa lehdessä useita kuukausia päätöksen antamisen jälkeen julkaistavan päätöksen tiivistelmän ja kyseisen päätöksen antamispäivänä julkaistavan lehdistötiedotteen välinen ajallinen viive on omiaan synnyttämään oikeudellista epävarmuutta, joka vaarantaa kilpailuoikeuden tehokkaan ja yhdenmukaisen soveltamisen unionissa, kun otetaan huomioon erilaiset lähestymistavat, joita jäsenvaltiot noudattavat vanhentumisajan alkamispäivän osalta.

⁵⁸ Ks. vastaavasti https://ec.europa.eu/info/legal-notice_fi.

127. Käsiteltävässä asiassa komission ns. kuorma-autoasiassa tekemän päätöksen tiivistelmä julkaistiin kaikilla unionin virallisilla kielillä, toisin kuin lehdistötiedote, joka julkaistiin vain kuudella virallisella kielellä.⁵⁹ Korostan lisäksi, että sitä ei ole julkaistu espanjaksi, joka on pääasian kantajan alkuperämaan kieli. Huomautan myös, että lehdistötiedotteessa viitataan kuvatus kaltaisten kilpailunvastaisen menettelyjen vuoksi vahinkoa kärsineiden henkilöiden tai yritysten mahdollisuuteen saattaa asiansa jäsenvaltioiden tuomioistuinten käsiteltäväksi ja vaatia vahingonkorvausta.⁶⁰

128. Seuraavaksi on tutkittava lehdistötiedotteen keskeisiä kohtia, joiden avulla vahinkoa kärsineen osapuolen on mahdollista nostaa vahingonkorvauskanne.

129. Lehdistötiedotteessa ei ensinnäkään ilmoiteta päätöksen nimenomaisia adressaatteja (emoyhtiötä ja kaikkia mahdollisia tytäryhtiöitä, joita päätös koskee, ei mainita) eikä päätöksen adressaatteina olleiden oikeussubjektien toiminimiä⁶¹ vaan ainoastaan osallisina olleiden yritysten liikenimet. Päätöksen tiivistelmässä sitä vastoin mainitaan rikkomiseen syyllistyneiden nimet.

130. On toiseksi todettava, että lehdistötiedotteessa ei kuvailla riittävän yksityiskohtaisesti rikkomista eikä etenäkään rikkomisen kohteena olevien kuorma-autojen tarkkaa tyyppiä. Siinä todetaan vain, että rikkominen koskee keskiraskaita (6–16 tonnia painavia) ja raskaita (yli 16 tonnia painavia) kuorma-autoja, kun taas päätöksen tiivistelmässä täsmennetään, että vetoautojen kaltaiset perävaunuttomat kuorma-autot ovat keskiraskaita ja raskaita kuorma-autoja ja ettei päätös koske myynninjälkeistä tai muuta palvelua eikä käytettyjen kuorma-autojen tai muiden tavaroiden tai palvelujen myyntiä.

131. On kolmanneksi todettava, ettei lehdistötiedotteessa ilmoiteta rikkomisen tarkkaa kestoa eikä sen kestoa kunkin päätöksen adressaatin osalta. Siinä huomautetaan vain, että rikkominen jatkui 14 vuotta vuosina 1997–2011), kun taas päätöksen tiivistelmässä ilmoitetaan rikkomisen tarkka kesto (17.1.1997–18.1.2011) ja täsmennetään sen kesto kunkin asianomaisen yrityksen osalta suhteessa niiden osallistumiseen todettuun kartelliin.

132. Nämä seikat ovat kuitenkin mielestäni ratkaisevia seikkoja, joiden perusteella vahinkoa kärsinyt henkilö voi määrittää, onko rikkominen tapahtunut sitä koskevilla maantieteellisillä markkinoilla ja ajanjaksolla, jonka aikana tämä on tosiasiallisesti ostanut sen tyyppisen ja mallisen kuorma-auton, joka on ollut kartellin kohteena.

133. Edellä esitetyn perusteella, ja kun otetaan huomioon lehdistötiedotteiden kohde ja luonne ja eritoten niiden sisältö, on mielestäni selvää, että vahinkoa kärsineellä osapuolella saattoi olla tiedossaan seikkoja, joiden perusteella sen oli mahdollista nostaa vahingonkorvauskanne, vasta siitä päivästä alkaen, jolloin päätöksen tiivistelmä julkaistiin Euroopan unionin virallisessa lehdessä.

⁵⁹ Lehdistötiedote julkaistiin englanniksi, hollanniksi, italiaksi, ranskaksi, ruotsiksi ja saksaksi.

⁶⁰ Linkki direktiiviin 2014/104 sekä komission kilpailuasioiden pääosaston internetsivustolle, jossa annetaan lisätietoa vahingonkorvauskanteista kartelleja ja määrävän aseman väärinkäyttöä koskevissa asioissa, sekä opas, jossa annetaan käytännön ohjeita kilpailusääntöjen rikkomisesta aiheutuneen vahingon määrittämiseksi, ovat yleisesti saatavilla.

⁶¹ On kuitenkin todettava, että sen jälkeen kun lehdistötiedote ilmestyi verkossa useiden päivien kuluttua siitä, kun lehdistötiedote oli julkaistu (25.7.2016) komission kilpailuasioiden pääosaston ns. kuorma-autoasiaa koskevassa osassa, komission päätöksen adressaatteina olevien yritysten toiminimet näkyivät jo asiaa koskevan sivun yläosassa (ks. https://ec.europa.eu/competition/elojade/isef/case_details.cfm?proc_code=1_39824). Ei siis voida sulkea pois sitä, että henkilöillä, jotka tutustuivat lehdistötiedotteeseen, saattoi olla tiedossaan, keitä päätöksen adressaattit olivat.

134. Huomautan tältä osin, että Espanjan hallituksen huomautusten mukaan ja jollei ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen selvityksistä muuta johdu, vaikuttaa siltä, että espanjalaiset tuomioistuimet tulkitsevat siviililain 1902 §:n perusteella nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin liittyvää vanhentumisjärjestelmää siten, että yhden vuoden vanhentumisaika alkaa kulua vasta sen jälkeen, kun komission päätösten tiivistelmä on julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä.

135. Katson siis, että kanne ei ole pääasian kaltaisessa asiassa vanhentunut.

2. Vahinkoa koskeva oletama kilpailuoikeuden tehokkuuden kannalta

136. Kantajan velvollisuudesta näyttää toteen vahingon olemassaolo on todettava, että toteen näyttäminen on tehtävä yleisten säännösten mukaisesti, kun otetaan huomioon, ettei direktiivin 2014/104 17 artiklan 2 kohtaa voida soveltaa, kuten kolmatta ennakkoratkaisukysymystä tarkasteltaessa todettiin.

137. Huomautan ensinnäkin, että asetuksen N:o 1/2003 16 artiklan 1 kohdassa, jolla kodifioitiin unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö ja erityisesti tuomio Masterfoods ja HB,⁶² säädetään, että kun kansalliset tuomioistuimet antavat ratkaisuja SEUT 101 tai SEUT 102 artiklan nojalla sopimuksista, päätöksistä tai menettelytavoista, joista komissio on jo tehnyt päätöksen, kyseiset tuomioistuimet eivät voi tehdä ratkaisuja, jotka olisivat ristiriidassa komission tekemän päätöksen kanssa.

138. Tämä helpottaa mielestäni (komission päätöksessä jo todetun) rikkomisen ja aiheutuneen vahingon välisen syy-yhteyden osoittamista ilman, että turvauduttaisiin direktiivin 2014/104 17 artiklan 2 kohdan taannehtivaan soveltamiseen.

139. Näin ollen – kuten tämän ratkaisuehdotuksen 85 kohdassa mainittiin – mikään ei ole esteenä sille, että kansalliset tuomioistuimet soveltavat vahingon olemassaoloa koskevaan todistustaakkaan liittyviä oletamia, jotka olivat olemassa ennen asianomaisia kansallisia täytäntöönpanosäännöksiä ja joiden unionin oikeuden vaatimusten mukaisuutta arvioitaessa on otettava huomioon vastaavuutta ja tehokkuutta koskevat yleiset periaatteet.⁶³

140. Huomautan tältä osin, että direktiivin 2014/104 11 perustelukappaleen mukaan on niin, että jos asiasta ei ole annettu unionin lainsäädäntöä (ja se jää siis kyseisen direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle), kansallisten sääntöjen, jotka koskevat SEUT 101 artiklan rikkomisesta aiheutuneesta vahingosta johtuvaa korvausta koskevan oikeuden käyttämistä, mukaan lukien sääntöjen, jotka koskevat sellaisia seikkoja, joista ei säädetä tässä direktiivissä, kuten rikkomisen ja vahingon välisen syy-yhteyden käsite, on oltava tehokkuus- ja vastaavuusperiaatteiden mukaisia.

141. Tämä tarkoittaa, ettei kansallisia sääntöjä ”saisi laatia tai soveltaa siten, että [EUT-sopimuksessa] taatun korvausoikeuden käyttäminen olisi kohtuuttoman vaikeaa tai käytännössä mahdotonta”, joten kansalliselle tuomioistuimelle jää harkintavaltaa ja tulkinnanvaraa sen arvioidessa aiheutunutta vahinkoa.⁶⁴

⁶² Ks. tuomio 14.12.2000 (C-344/98, EU:C:2000:689).

⁶³ Ks. direktiivin 2014/104 11 perustelukappale.

⁶⁴ Ks. direktiivin 2014/104 11 perustelukappale.

142. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen vastataan, että SEUT 101 artiklaa on tulkittava siten, ettei se ole esteenä sellaiselle kansallisen säännöksen tulkinnalle, jonka mukaan direktiivin 2014/104 10 artiklan 3 kohdassa säädettyä kanteen nostamista koskevaa viiden vuoden määräaikaa ja 17 artiklan 2 kohdassa säädettyä kartelleista aiheutuvaa vahinkoa koskevaa kumottavissa olevaa olettamaa ei sovelleta taannehtivasti. SEUT 101 artikla ja tehokkuusperiaate kuitenkin edellyttävät, että vahingonkorvauskanteita koskevan kansallisen lainsäädännön mukainen vanhentumisaika alkaa kulua vasta siitä päivästä, jolloin komission päätöksen tiivistelmä julkaistaan Euroopan unionin virallisessa lehdessä.

V Ratkaisuehdotus

143. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Audiencia Provincial de Leónin esittämiin ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

- 1) SEUT 101 artiklaa on tulkittava siten, ettei se ole esteenä sellaiselle kansallisen säännöksen tulkinnalle, jonka mukaan tietyistä säännöistä, joita sovelletaan jäsenvaltioiden ja Euroopan unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta kansallisen lainsäädännön nojalla nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin, 26.11.2014 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2014/104/EU 10 artiklan 3 kohdassa säädettyä kanteen nostamista koskevaa viiden vuoden määräaikaa ja 17 artiklan 2 kohdassa säädettyä kartelleista aiheutuvaa vahinkoa koskevaa kumottavissa olevaa olettamaa ei sovelleta taannehtivasti. SEUT 101 artikla ja tehokkuusperiaate kuitenkin edellyttävät, että vahingonkorvauskanteita koskevan kansallisen lainsäädännön mukainen vanhentumisaika alkaa kulua vasta siitä päivästä, jolloin komission päätöksen tiivistelmä julkaistaan Euroopan unionin virallisessa lehdessä.
- 2) Direktiivin 2014/104 22 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että kyseisen direktiivin 10 artiklaa ei sovelleta vahingonkorvauskanteeseen, joka tosin nostettiin mainitun direktiivin ja kansallisten täytäntöönpanosäännösten voimaantulon jälkeen mutta joka koskee kyseisten säännösten voimaantuloa edeltäviä tosiseikkoja ja seuraamuksia.
- 3) Direktiivin 2014/104 22 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, ettei se ole esteenä kyseisen direktiivin 17 artiklan 1 kohdan, joka koskee kansallisten tuomioistuinten valtaa arvioida vahingon suuruutta, noudattamiseksi annettujen kansallisten täytäntöönpanosäännösten soveltamiselle vahinkoihin, jotka ovat aiheutuneet ennen kansallisen täytäntöönpanolainsäädännön voimaantuloa päättyneestä kilpailuoikeuden rikkomisesta, kansallisen täytäntöönpanosäännöksen voimaantulon jälkeen nostetun vahingonkorvauskanteen yhteydessä. Mainitun direktiivin 22 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että se on esteenä sellaisen kansallisen lainsäädännön, joka on annettu saman direktiivin 17 artiklan 2 kohdan, jossa säädetään kartelleista aiheutuvaa vahinkoa koskeva kumottavissa oleva olettamaa, täytäntöön panemiseksi, soveltamiselle rikkomisiin, jotka ovat tapahtuneet ennen kansallisen täytäntöönpanolainsäädännön voimaantuloa, kansallisen täytäntöönpanosäännöksen voimaantulon jälkeen nostetun vahingonkorvauskanteen yhteydessä.